

SCOLA ROMÂNĂ.

Revistă pedagogică

pentru interesele institutelor de învățământ la Români și pentru organele lor.

Edată și redigată de

VASILE PETRI.

Ese în 8, 18 și 28 a fiecărei luni, în numere de câte o colă. și va costa pe anul întreg 4 fl., pe o jumătate 2 fl, pe un pătrar 1 fl v. a. Pentru România 5 fl. v. a.

Năsăud, 28 Iunie v. 1891.

Prenumerățiunile și corespondențele sunt a se adresa la Redacțiunea „Scolei Române” în Năsăud (Naszód.) Pentru inserțiuni câte 5 cr. de șir și timbru.

Predarea limbei române în scólele elementare.

(Urmare.)

a) Desfacerea propozițiilor.

Desfacerea gramaticală este cea mai bună cale de a face pe scolari să înțeleagă cuprinsul propozițiilor, mai ales în clasele inferioare și de mijloc; dar și în clasele superioare desfacerea este indispensabilă la propozițiile complicate, fie sub raportul sintactic, fie sub raportul etimologic și mai virtos la poesii.

Învățătorul pune întrebări, cari au drept scop a conduce pe scolari să cunoască raportul și sensul logic al propozițiilor și a membrilor din ele.

Este deosebire între desfacerea acésta și între analiza gramaticală; căci la desfacere este de puțină importanță, dacă d. e. în propozițiunea: »Cerșitorul fără noroc își perde și pomană din traistă« membrul »din traistă« va fi considerat ca atribut ori ca adverbial de loc; capul lucrului este să scie scolarul că: cerșitorul fără noroc, sau adecă omul menit de sörte a fi pururea cerșitor, își perde din traistă și pânea, cu care l'au miluit ómenii.

Nu este bine a întreba și explica fiecare membru din propozițiune, — eróre în care cad mai virtos învățătorii tineri, cari nu se satură a întreba de câte în lume, a sări din »créngă în créngă,« până în urmă perd din vedere scopul, ce urmăresc. Ei fac multă vorbă, dar puțină ispravă, ér scolarii perd gustul de a ceti. Se su-

pun întrebării numai acele membre ale propozițiunii, cari, bine esplicate, promovéză înțelegerea cuprinsului preste tot.

1. Propozițiuni simple.

Explicarea se face în modul următor:

a) Intrebăm după părțile de vorbire, întocmai cum întrebăm după membrele din propozițiune. D. e. »Un sătuleț drăgălaș era încungiurat de pomi roditori ca de o pădure.« (Legendar de Petri, bucata 144.) Despre cine este vorba în propozițiunea acésta? (... despre un sătuleț.) Pentru ce se dice »sătuleț« și nu »sat«? (... a fost mic.) Cum a mai fost acel sătuleț? (... drăgălaș,) Adecă? (cu strade bine îngrigite, case frumoase și curate etc.) Ce se dice despre acel sătuleț în propozițiune? De ce a fost încungiurat? Ce va se dica »pomi roditori«? N'a fost o pădure aevea, ci numai semâna cu o pădure; cum se exprimă acésta în propozițiune? (»ca de o pădure.«)

b) Inlocuim circumscrierile prin cuvinte simple. D. e. »Și la sin un pruncușor cu gurița lui lipită de al laptelui isvor.« Alexandri. »Al laptelui isvor=țița.«

c) Suplinim membre, ce nu sunt espimate în propozițiune. D. e. »De care ochiü e orb calul?« — »De cel stâng.« (= e orb calul. A se vedé L. d. P. buc. 34.) — »Nu toți« (= sunt așa de religioși. Buc. 20.) — »Recunoscător!« (= nu póte se fie unü leü un șórece. Buc. 38.)

d) Intrebarea retorică se reproduce în forma unei propozițiuni narrative. D. e. »Acum când brațu-ți ager în lume-i cunoscut, Tu bravule Române mai cređi, că ești perdut?« A. Mureșanü.

(= Tu bravule Române nu mă crede, că ești perdut.)

»La undele de sânge, ce-au curs în Câmpul-Pânei,
Vărsat prin iatagane și paloș de Osman, —
Aū n'au avut amestec în parte și Români?
Aū n'a învins Corvinul p'acel cumplit dușman?

(= aū. avut amestec și Români, și Corvinul de viță română a învins pe cumplitii Osmani.)

e). Proposițiunii cu topică inversă se transformă în proposițiunii cu topică directă. D. e. A făcut învingere cu brațul seū Domnul (= Domnul a făcut învingere) (= a învins) cu brațul seū.) »Este așa de simplă și totuș așa de complicată inima omului» (= inima omului este așa de simplă etc.)

f) Membre de proposițiunii, măi ales determinări de cauză, se exprimă în proposițiunii întregi (secundare ori primare.) D. e. »De frică n'a putut să răspundă» (fiind că-i era frică, n'a putut să răspundă.)

2. Proposițiunii compuse — frase.

Proposițiunile compuse prin coordinațiune ori subordinațiune se desfac în proposițiunii de sine, astfel că și proposițiunile secundare devin primare. Măi întâiū de tôte scolarul trebuie luminat asupra raportului logic, ce este între membrele unei proposițiunii. Bine este a schimba felul proposițiunilor și adecă: proposițiunii contrase a le preface în coordinative, acestea în subordinațiune, raporturi causale în conclusive etc. Dacă într'o frasă sunt multe proposițiunii incidente, se caută măi întâiū proposițiunea primară, ér proposițiunile secundare se transformă în proposițiunii primare și se grupéză potrivit în giurul acesteia. D. e.

»Când Iisus a fost de 12 ani, a mers cu părinții seī la Ierusalim, ca să se închine lui Ddeū în templu.»

Iisus a fost de 12 ani.

Iisus a mers cu părinții seī la Ierusalim.

Iisus a voit să se închine lui Ddeū în templu.

Procedarea metodică este: Despre cine e vorba aici? De câți ani a fost Iisus? (răspunsul se scrie). Ce a făcut Iisus atunci? (r. s. s.) Pentru ce a mers Iisus cu părinții seī la Ierusalim? (r. s. s.)

»Sórele luminezá și încălđesce pământul.»

Sórele luminezá pământul.

Sórele încălđesce pământul.

»Priveghiați neîncetat, căci nu sciți óra, când va veni judecătorul.» Fiind că nu sciți óra, când va veni judecătorul, de aceea priveghiați neîncetat.

»Dacă faptele tale sunt plăcute lui Ddeū și cugetului teū, se nu te turbure musturarea ómenilor, fiind că virtutea și vrednicia nu sunt totdeauna prețuite de dînșii după dreptate.»

Sē nu te turbure musturarea ómenilor.

Virtutea și vrednicia nu sunt totdeauna prețuite de dînșii după dreptate.

Faptele tale se fie plăcute lui Ddeū și cugetului teū.

(Va urma.)

Cunoscințe din istoria educațiunii și instrucțiunii.

(Continuare.)

§ 30. Continuare.

Precum în evul mediu călugării s'au ocupat în prima linie cu educațiunea feciorilor, așa s'au ocupat călugărițele cu creșterea și instruirea fetițelor. Măi ales călugărițele din ordul benedictin și-au luat drept problemă educațiunea. La mănăstirile lor s'au înființat scóle pentru fetițe și prin acēsta mănăstirile acele deveniră vetrele de cultură pentru genul femeesc în genere, și pentru cultivarea de învățătore în specie. S'a distins între tôte mănăstirea dela Bischofsheim în Frânciia. Acēsta a fost condusă de erudita stariță Lioba, rudenie de a s. Bonifaciu.

În scólele călugărițelor se primiaū de multe ori și prunci și se instruaū împreună cu fetițele.

Intre obiectele de învățământ era după spiritul timpului de atunci și limba latină. La lățirea limbelor clasice în Saxonia a contribuit măi mult mănăstirea Gandersheim. Dintre călugărițele acestei mănăstiri s'a destins Rosvit s. Rosvita, care a scris drame și alte poesii în limba latină. În multe mănăstiri era împus călugărițelor a se ocupa cu copiarea de cărți religiose și a unor cărți din s. scriptură, prin ce contribuia la lățirea culturii religiose. Inse și aceste scóli, ca și a călugărițelor erau numai și numai la mănăstiri, va se đică ici și colea, după cum erau aședate și mănăstirile.

Educațiunea generală a poporului, neglesă în evul mediu, la capetul aceluia avu órecare recompensă prin înființarea reuniunii Hieronimianilor s. Gregorianilor.

Auctorul acestei reuniuni a fost Geert Groote (Gerhardus Magnus) născut în Deventer 1340. Dinsul a studiat 3 ani (1355—1358) în Paris, unde s'a ocupat cu arte neiertate, cum: Magia, Astrologia, Necromantia. Căđend în morb, a chemat un preot și i-a dat se ardă cărțile astrologice etc. Rentorcându-se dela Paris a fost ca-

nonic în Aachen și în Colonia. Căpătând un bun bisericesc, a dus în Aachen o viață cam luxuriasă, însă a schimbat modul vieții. Se dice, că privind odată la joc, se fi auzit o voce: »Pentru ce stai aici ocupat cu cele deșerte? Tu trebuie să fii alt om!« După aceste merse în o mănăstire din ordul Cartausilor. Aici recunoscându-și greșelele trecutului, a dus o viață ascetică. După trei ani pași ca predicător și predică cu un succes atât de strălucit, cât nu încăpeau auditorii în bisericile, unde predica el.

Efectul a fost cu atât mai mare, cu cât dînsul a predicat nu în limba latină, după datină, ci în limba, carea o înțelegeau auditorii.

Cunoscând greșelele și defectele școlilor și a mănăstirilor, și-a propus a le reforma.

Spre scopul acesta s'a pus în conțelegere cu canonicul din Utrecht, Florentin Redwyn și a întemeat un institut de creștere în Deventer. Membrii aceluia se numiau frații vieții comune, pentru-că viețuiau împreună. La acesta întreprindere s'a asociat mai mulți oameni însemnați, între cari și renumitul Toma dela camp (Thomas a Kempis, născ.: 1820.) În institut se primiau preoți, laici, prunci, junii, bărbați și chiar și măestri. Membrii trăiau împreună, aveau același port simplu și se ocupau cu educațiunea, cu ro-gățiuni și cu alte lucruri. Clericali lucrau pentru sine și pentru seraci, studiau nunumaî pentru știința ca atare, ci pentru ca se învețe pietate și înțelepciune. Se ocupaî mai ales cu studiul santei scripturii, a ss. Părinți, și a clasiciilor buni.

Ca și călugării, membrii reuniunii se ocupaî cu copiarea de cărți folositoare, prin ce au contribuit foarte mult la cultură. În instrucțiune se nisuaî a împreuna știința cu viața și prebasa religiunii, a validita aceea ce este. Pentru aceea s'a respectat limba maternă, nu s'a privit, după datina de atunci, de barbară, nice s'a postpus limbei latine.

După exemplul acesta s'a înființat și alte institute asemenea chiar și de muieri. În fine e de a se aminti de educațiunea din evul mediu. E cunoscut, că în evul mediu cavalerii, sau așa numitul ord equestru, mai ales dela expedițiunea cruciată încóce, forma o clasă socială separată. Ocupațiunea principală a clasei acesteia era servițiul belic. Ocupațiunea secundară era vênatul. Spre ajungerea scopului principal era întocmită și creșterea pruncilor. Pruncii cavalerilor dela 7 ani în sus nu trăiau în casa părintescă, ci se dau în creștere la un cavaler de asemenea sau mai mare rang. Acesta se făcea pentruca pruncul se nu fie sedus prin subiectivitatea părinți-

lor*) și separatismul căsei părintesci, ci dincon-tră împreună cu alți coetani se învețe așa căș-tiga însușirile necesari unui cavaler. După ce percurgeau timpul de exerciții, se supuneaî la o probă, formă de esamen, și numai după aceea se făcea serbătórea baterei de cavaler, cea mai frumoasă serbătóre în tótă viața lui. Fetițele cavalerilor încă se creșceaî afară de casa părin-țescă, mai ales în mănăstiri, unde învêtau a tórce, a țese, a cóse, a face veșminte etc.

M. P.

Protocolul

adunării generale a 9-a a Reuniunii învățătorilor gr. cat. români din Maramureș ținută în Apsa de mijloc la 28 Maiu st. n. 1891.

Fiind de față:

Presidele reuniunii, Rs. D. Tit Búd, administratorele oficiului vicarial din Maramureș și oficialii reuniunii, domniî învățători Dionisiu Vereș, vice-preside, Petru Cupcea, notar, Ausentiu Szabó, vice-notar, Ioan Giban, cassar și Demetriu Botis, controlor.

Ca óspeți au fost de față:

M. O. D. Vasiliu Ciora, preot în Apsa de mijloc, D. Emiliu Huban, teolog absolut și mai mulți poporenî.

Dintre membrii reuniunii au fost de față:

I.

Din districtul protopopesc al Vișeuului Ioan Vlad din Vișeu de jos, Georgiu Leordan din Leordina, Demetriu Pop din Petrova, Elia Gradu din Vișeu de sus.

Au lipsit docenții din Borșa, Moiseiú, și Vișeu de mijloc; docentele Ioan Mihali din Borșa s'a escusat fiind morbos.

II.

Din districtul protopopesc al Joodului Demetriu Kiss și Simeon Juga din Saliscea de sus, Petru Biltiu și Gregoriu Dunca din Jood, Gregoriu Petrovay din Săcel, Michael Covaciu din Cuhea, Elia Cheșa din Bocicoel.

III.

Din districtul protopopesc al Izei Grigoriu Vlad din Glod, Georgiu Baiăș din Strîmtura,

*) Măcar de ar dispărea și astăzi subiectivitatea părinților.

Ioan Petrovay din Rosavlea, Nicolaŭ Ciurcian din Poeni, Augustin Szabó din Nănesci, Nicolaŭ Mar-chiș din Slatióra.

A lipsit docentele din Șaieŭ, s'a escusat.

IV.

Din districtul protopopesc al Caseului De-metriu Botis din Hoteni, Ioan Stetica din On-cesci, Petru Stețiu din Sirbi, Ioan Radu din Fe-resci-Cornesci, Basiliu Radu din Valeni, Nicolaŭ Fabian din Bârsana, Dumitru Mihali din Budesci și Petru Cupcea din Călinesci.

V.

Din districtul protopopesc al Sigetului Dio-nisiu Vereș din Apșa de jos, Ioan Giban din Apșa de mijloc, Michael Șerban din Săpînța Ioan Vancea din Sat-Slatina, Basiliu Fejér din Rona de jos, Teodor Moisi din Biserica-albă, Stefan Sestac din Saraseŭ.

A lipsit docentele din comuna Japa.

VI.

Din districtul protopopesc al Marei Basiliu Doros din Breb, Iosif Fucec din Desesci, Andreiŭ Serbac din Crăcesci, Victor Gyenge din Hărnicesci, Auentiu Szabó din Sat-Șugatag, Michael Hatea din Giulesci, Demetriu Girasim din Ber-besci, Nicolaŭ Mureșan din Vad.

A lipsit docentele din Valea-porcului, s'a escusat.

Aŭ fost de față 40 de docenți, aŭ lipsit 7 docenți, o stațiune docențială e vacantă.

I.

După întonarea cântărei: »Impărate ceresc« presidele arătând lipsa cea mare de a se siste-misa plățile docenților, și cumcă la acésta trebuie se conlucre și docenții: deschide ședința alăturându-se cuvântarea de deschidere la acest pro-tocol.

II.

Trecând terminul de trei ani, pre care res-timp aŭ fost aleși oficialii reuniunii, se purcede la alegerea nouă a oficialilor și se aleg cu acla-mațiune: de preside: Rsm. D. Tit Bud, adrele of. vicarial din Maramureș, de vice-preside Dio-nisiu Vereș, docente în Apșa de jos, de prim notar Petru Cupcea, docente în Călinesci, de vice-notar Auentiu Szabó, docente în Sat-Șugatag, de cassar Ioan Giban, docente în Apșa de mijloc, de controlor Demetriu Botis, docente în Hoteni, ér de bibliotecar Ioan Vancea, docente în Sat-Slatina.

In comitetul reuniunii se aleg membrii de până acuma, întregindu-se cu domnii docenți Augustin Szabó din Nănesci și Grigoriu Dunca din Jood.

III.

Docentele din Apșa de mijloc din cauză, că nu s'aŭ coadunat pruncișii scolari, se róga a fi ab-solvat de la ținerea prelegerei practice. Adunarea generală cu durere ia acésta la cunoscință și de-cide, cumcă în viitor să nisuéscă fiecare docente al scólei, unde se va ținé adunarea, a se pregăti cu o prelegere practică, orî va avé scolari mulți orî puținî.

IV.

Presidele presentéază programa ședinței adu-nării generale. Se primesce, accludându-se la a-cest protocol.

V.

Cassarul asociațiunei, d. Ioan Giban, refe-resce despre starea fondului reuniunii presentând rațiociniul, ȕiuarele și cărticica de la cassa de păstrare din Sziget, din care apare, că reuniunea cu finea lunei Iunie ca bani depuși în cassa de păstrare va dispune cu 312 fl. 38 cr. Rațioci-niul aflându-se în ordinea cea mai bună, cassa-rului se dă absolutor, érá ȕiuarele se subscriu de preside, vice-preside, notar și controlor.

VI.

Cassarul asociațiunei presentéază arătarea des-pre docenții restanți cu taxe de membri ai reu-niunii. Se decide, ca presidele să dispună încas-sarea restanțelor din soluțiunile respectivilor do-cenți, érá datoriile repausaților docenți Costin din Glod și Sideu din Nănesci, ca incassabile, se sterg; în urmă dela acei docenți, cari s'aŭ mu-tat în alte părți, presidele se cerce modalitatea a încassa competențele fondului reuniunii.

VII.

Cu ocașiunea acestei adunări aŭ plătit taxe de membri ai reuniunii: Grigoriu Dunca 2 fl., Victor Gyenge 2 fl., Michael Covaciu 1 fl., Ioan Stetica 1 fl., Iosif Fucec 7 fl., Demetriu Popu 1 fl., Basiliu Fejér 5 fl., Andreiŭ Serbacu 1 fl., Demetriu Kiss 1 fl., Ioan Rad 3 fl., Stefan Ses-tac 1 fl., Nicolaŭ Fabian 3 fl., Simeon Juga 1 fl., Vasiliu Doroș 2 fl., Vasiliu Radu 2 fl., Teo-dor Moisi 1 fl., Mihael Hatea 1 fl., Petru Bilțiu 1 fl., Georgiu Baiăș 3 fl., Ioan Vlad 1 fl., la olaltă 40 fl. v. a., cari se vor depune în cassa de păstrare.

VIII.

S'a cetit rescrisul Preaveneratului Consistor diecesan din 18 Februar a. c. Nr. 1349., prin care activitatea reuniunii se ia pentru statul cunoscinței și se dă impuls a se înființa în ceva loc central o bibliotecă a reuniunii. S'a luat pentru statul cunoscinței. Ér cu privire la înființarea bibliotecii, Rs. D. preside și vicar Tit Bud se declară, cumcă fiind aprópe timpul, când oficiul vicarial se va putea așeđa în capitala comitatului, dênsul se va îngriji de înființarea bibliotecii, oferind pentru aceea din biblioteca sa tóte opurile de conținut pedagogic, sperând, că numărul acelora va sui la 300 de tomuri.

Ceea ce adunarea generală primesce cu cea mai adêncă mulțămită.

IX.

S'a cetit opiniunea comisiunii censurătoare a operatelor prezentate pentru premiile din anul trecut și anume la premiile: „*Destule sunt pentru docente cunoscințele câștigate în preparandie, saũ trebuie ca docentele sê se cultiveze și mai departe și pentru ce?*” și „*care ar fi modalitatea cea mai bună a conducerei poporului la prosperarea materială?*” Saũ trimis 5 operate, dintre cari două se referesc la tema primă, ér trei la a doua.

Opiniunea comisiunii censurătoare este: că în genere tóte operatele sunt bune, și cele de sub Nr. 2., 3. și 4. demne de lăudat, ér cele de sub Nr. 1. și 5. demne de premiat.

Operatele de sub Nr. 2., 3. și 4. sunt ale domnilor docenți Michael Șerban, Demetriu Kiss și Dionisiu Vereș.

Operatul de su Nr. 1. s'a aflat a fi al Domnului docente Dionisiu Vereș, ér cel de su Nr. 5. al Domnului preot docente Josif Fucec, cărora li-s'a și stradat premiele de câte 5 fl., la olaltă 10 fl. v. a. Operatul de su Nr. I. tracteză tema: *Destule sunt pentru docente etc.* Operatul de su Nr. 5. tracteză tema: *Care ar fi modalitatea etc.*

X.

Cu ocasiunea adunării generale din anul trecut s'aũ scris 4 premii câte de 5 floreni și anume:

1. Prin reuniune pentru prelucrarea cea mai bună a temeii: „*Despre defectele crescerei casnice și despre modul de a le corege prin crescerea școlară.*”

2. Prin reuniune: premiu aceluı docente, care va documenta, că a avut cea mai bună școlă repetițională, și deodată cea mai bine frecventată.

3. Prin Rsm. D. vicar și preside Tit Bud un premiu aceluı docente, care va documenta:

că a oltuit mai mulți pomi în grădinile poporenilor în decursul primăverei anului 1891.

4. Prin Rsm. D. Tit Bud, vicar și preside un premiu aceluı docinte, care va documenta, că a procurat pentru elevii școlari, elevii din școlă repetițională și pentru singuraticii poporeni mai multe cărțicele de cetit, călindare, jurnale și cărți economice române. Pentru premiul de su p. 1. s'a prezentat 2 operate — însê neobservându-se condițiunile prescrise, premiul nu s'a asemnat.

La premiul de su p. 2. n'a concurs nici un docente, de și școlile repetiționale se țin regulat în cea mai mare parte a vicariatului.

La premiul de sub p. 3. a concurs d. docente Demetriu Girasim, arătând că a oltuit în grădinile poporenilor 2000 de oltoani, ér în grădina școlară 1550 oltoani. D. Ausențiu Szabó, docente în Sat-Șugatag, cu 449 oltoani, d. Nicolaũ Ciurcian, docente în Poieni cu 362 oltoani. De și premiul la meritat și acum d. docente D. Girasim, totuși după-ce dênsul a primit atare premiu și în anul trecut, drept aceea premiul se împarte între dênsul și Ausențiu Szabó, docentele din Sat-Șugatag.

Ceialaltı d. docenți din vicariat aũ oltuit în anul acesta 3430 oltoani, și la olaltă cu oltoani arătați de cei 3 concurenți, în cele 48 comune din vicariat s'aũ oltuit în 1891 5791 oltoani, afară de cei 1550 oltoani din grădina școlară din Berbesci.

La premiul de su p. 4 a concurs d. docinte din Sapița Mihail Șerban, căruia i-s'a și estradat premiul de 5 fl. v. a.

XI.

Vidua lui Vasiliu Sideu, fost cantor-docente în Nănesci, cere ajutor bănesc din fondul reuniunii avênd și doi orfanı școlari. De și bărbatul recurentei n'a fost membru reuniunii, se decide a i-se da un ajutor de 5 fl. v. a., care-l va primi de la cassarul reuniunii.

XII.

Adunarea generală rógă pre Rsm. D. Preside, ca sê facă pașii de lipsă pentru îmbunătățirea soluțiunii docenților din vicariat, și anumit pentru ca cu toții sê aibă plată anuală baremı de 300 fl. v. a. Presidele promite a face în acêsta privință toți pașii de lipsă.

XIII.

Pentru tipărirea protocoalelor adunărilor generale se decide a se plăti spesele de tipar atât pre trecut, cât și pre viitor din fondul reuniunii.

XIV.

Premiile escrise în adunarea trecută su p. 13 și 14 a protocolului din 1890 se susțin și pentru anul acesta, având concurenții la acele premie a-și trimite operatele și respective documentele la presidiu, pân' la finea lunei lui Martiu 1892.

XV.

Rsm. D. Tit Bud, vicar și presidele reuniuneî, de nou oferesce două premie de câte 5 fl. acelor d. docenți cari:

1. Vor documenta, cumcă vor oltui cei mai mulți pomî în grădinile poporenilor în primăvera an. 1892.

2. Cari vor documenta, cumcă aũ procurat pentru elevii scolari și pentru poporenî mai multe cărți de cetit, cãlindare, jurnale și cărți economice române. Ofertul se primesce cu mulțamită.

XVI.

Adunarea generală viitoare se decide a se ține în joia ultimă a lunei lui Maiu 1892 în Sat-Șugatag.

XVII.

Basiliu Doroș, docente în Breb, cetesce disertatiunea: „Cum trebuie să se propună stilistica în scola poporală? Disertatiunea foarte bine prelucrată și foarte instructivă, s'a ascultat cu interesare și se decide a se păstra în arhivul reuniuneî.

XVIII.

Presidele oftând mulți anî fericiți docentelui din Apșa de mijloc, care își serbeză iubileul de 25 anî, precum și celorlalți 6 d. docenți, cari așisdere aũ petrecut 25 anî pre cariera grea a docenturei închide ședința cu întonarea cântării de mulțamită lui Dumnezeu.

Dat ca mai sus.

Tit Bud,

administrat. ofic. vicarial din Maramureș, presidele renunță.

Petru Cupcea,
prim-notar.

Ausentiu Szabó,
vice-not. renunță.

NOU A-B-C-DAR ROMÂNESC

de
Vasile Petri.

(Tipografia lui Iosif Drotleff în Sibiiu. Edițiunea a VII-a. Prefălu unu esemplar legat 25 cr. v. a.)

Dare de samă.

Noul Abcdar se compune, amăsurat principiilor scrip-
tologiei pure, din două părți, prima cu litere de scri-
sóre, a doua cu litere de tipar.

Aceste două alfabete nu saũ tratat *paralel*, ci *suc-
cesive*, pentru că:

1. Un principiu pedagogic, emis încă de celebrul
Amos Comenius, ȃice: »Tot numai o greutate de o dată.«

2. Practica scolară ne învață, că ori cât ar sēmēna
unul cu altul aceste două alfabete, scolarii începători,
avēnd sensuri încă puțin dezvoltate, le confundă la tot
pașul; astfel progresul se întērdie și este lipsit de soli-
ditatea recerută.

Urmând deci, din motivele indicate, ca cele două
alfabete sē se tracteze *sucsesive*, începutul a trebuit a
se face negreșit cu literele de scrisóre, fiind că:

1. Astădi toți pedagogii sunt de acord, ca scolarii
sē învețe a ceti scriind.

2. Învețând de timpuriu a scrie, scolarii sunt pu-
rura *activi* și pot fi deprinși cu lucruri folositoare chiar
și in acele ore, când învețătorul se ocupă cu scolarii
din alt despărțemēt; din contră începēnd cu alfabetul
de tipar, scolarii sunt mai mult *pasivi*, decât *activi*, ceea
ce nu pōte fi decât în detrimentul educațiunii în genere
ș'a disciplinei în specie.

3. Învețând cetitul scriind, nu mai avem trebuință
de a literisa saũ *sloveni*, mijloc foarte mechanic și cu
totul nepotrivit pentru a conduce pre scolari la cetirea
corectă. — Cu tōte aceste Abcdarul astfel compus nu
eschide, ca învețătorii fără calificatiune metodică se sē
pōtă folosi de el chiar și la aplicarea unui metod anti-
cat, cum este bună oră cela de a sloveni saũ silabisa.

Încât pentru *cuprinsul* Abcdarului, el se pōte vedē
și aprecia în general din schița următoare:

Partea primă.

Secțiunea I., pag. 3 și 4 aduce *elementele de-
semnului și ale scrisórei*, și adevă pe pagina primă:
puncte, linii drepte și figurî din linii drepte; pe pagina
a doua: linii strimbe, figurî din linii strimbe și elemen-
tele proprii ale scrisorii.

Secțiunea II., pag. 6—15 tracteză *tōte literile
mică cu sonul original*, ordinate după principiul *genetic*
saũ după cum ele sunt mai ușor de *scris*, între margi-
nile acestui principiu însē dând ântâietate cu *ton mai
ușor de exprimat*, și adevă:

1. *Literele dintre două linii (precedând vocalele):*
i, o, a, u, e; n, m, p, v, e, s.

2. *Literele cu întindere în sus:* t, d, l, b, h.

3. *Literele cu întindere în jos:* p, j, g.

4. Litera f cu întindere în sus și în jos.

Cu fie care literă urmēză un exerciț propriu de
lectură. La compunerea exercițiilor s'aũ evitat din capul
locului tōte silabele fără înțeles și provincialismii nero-
mānesci, alegēndu-se numai cuvinte simple, dar cu în-
teles concret, pentru ca copii sē se deprindă încă dela
inceput a ceti *cugetând*. Fie care exerciț se compune
din cuvinte singuratice (de o silabă) și se termină de re-
gulă prin o propozițiune acomodată. A aduce în stadiul
acesta mai multe propozițiuni, nu este cosult; scolarii
nedeprinși încă bine cu cetitul, le-ar ceti numai *cuvēnt
de cuvēnt*.

Secțiunea se termină prin un exerciț compus din
cuvinte de *două silabe*, menit a pregăti trecerea la sec-
țiunea următoare: literele cu son derivat, în care cuvini-
tele de două silabe nu se pot evita, unde însē scolarii
vor avē a se lupta cu greutate de altă natură.

Secțiunea III., pag. 16—22: *literele cu son derivat*: i ii, i, â ě, i ú ê, ó é, ț, đ z, ș, ce ci, che chi, ge gi, ghe ghi, iă, iaă, eau. Unde s'a putut, derivarea s'a indicat prin un exemplu intuitiv, d. e. nac-năi, os-óse, bat bați, fug-fugi-fuge etc.

Secțiunea IV., pag. 23—25: *cuvinte cu consoanante compuse*, ordinate și ele după principiul »dela ușor la mai greu«, d. e. uns, cald, frig, blând. Frase relative, d. e. turn nalt, crin de câmp, etc.

Secțiunea V., pag. 26—27: *exerciț mai greu din cuvinte de două și trei silabe*.

Secțiunea VI., pag. 28: *litere mari*, întâiu în comparație cu cele mici, apoi singure în rond alfabetic.

Secțiunile următoare înfățișază în mod tacit (adecă fără a fi însoțite de reflecțiuni didactice) regulile principale relative la scrierea literelor capitale în limba română (numele proprii, cuvântului, cu care se începe o propozițiune sau un vers etc.) și adecă:

Secțiunea VII., pag. 29—32: *exerciții din nume proprii* pentru deprinderea literilor mari.

Secțiunile VIII—XII au de scop, nu numai a deprinde mai departe literele mari, ci a servi tot odată drept basă pentru un *curs elementar de cugetare logică*, fără însă a precipita cât de puțin procesul abstracțiunii și adecă:

Secțiunea VIII., pag. 33: »*Ce sunt lucrurile?*« Câte o propozițiune cu fie care literă mare, d. e. Apa e beaură. Butea e vas.

Secțiunea IX., pag. 34: »*Din ce sunt lucrurile?*« *Materiile* mai comune tractate în formă de *poesie*.

Secțiunea X., pag. 35—38: »*Cum sunt lucrurile?*« Va se dică: *însușiri*, și adecă sub 1 însușiri relative la *forma* obiectelor sau la sensul *vedereii*, sub 2 *colorile* (poesie), sub 3 însușiri relative la *consistența* obiectelor sau la sensul *pipăii/uluii*, sub 4 însușiri relative la *gust*, sub 5 însușiri morale (Cum se fie copilul bun?« *poesie*).

Secțiunea XI., pag. 39—46: »*Ce fac lucrurile?*« Va se dică *activități*, și adecă sub 1 activități din școlă, sub 2 activități de acasă, sub 3 activități după diversele ocupațiuni din viață, sub 4 formele graiului omnesc (vorbesce, strigă, ride etc.), sub 5 vócea animalelor (poesie), sub 6 formele mișcării (merge, fuge, sare etc.), sub 7 activități *pasive*, sub 8 cele 5 simțiri (poesie), sub 9 activități morale (»Ce se facă un copil bun?« — *poesie*). Și fiind că activitățile se întâmplă sub anumite *circumstanțe*, urmază sub 10 determinări de loc (»Turmele pasc pe câmp«), sub 11 determinări de timp (»Omenii lucră ziua«), sub 12 determinări de mod (»Eü vorbesc bine«), sub 13 determinări de cauză (»Lupul urlă de fóme«).

Secțiunea XII., pag. 47—49: »*Proverbe și învătăurii*«, în rënd alfabetic, cu fie care literă unul, avënd scopul special de a deprinde »*pausa*« și »*apostroful*« (d. e. »Arborele nu cade dint'ro așchie.« — »Bate ferul până-î cald« etc.)

Partea primă se termină prin o *rugățiune* acomodată, după care mai urmază *cifrele* scrise și semnelé operațiunilor la calcul.

Materialul dela pag. 51—58 este menit a forma puntea de trecere la partea a două, și adecă: la pag. 51 și 52 sunt literele mici și mari, de *scrisóre* și de *tipar*, urmate de două mici exerciții relative, ér la pag. 53—58: obiecte pentru intuițiune, va se dică *cuvinte* singuraticé, cari au îndoitul scop: întâiu a deprinde pre *scolari* cu cetirea tiparului, a două a schița pentru *învătător* materialul învătămentului intuitiv.

Partea a două,

propriu dísă, se estinde dela pagina 59 până la pag. 96 inclusive și se compune din 80 de numere: descrițiuni, istorióre morale, poesii, gâciturí și rugăciuni, alese din sfera de întuițiune a scolarilor începători și ordinate, amésurat principiului »dela aprópe la mai departe«, așa: I. Școlá. — II. Casa părintescă. — III. Omul — IV. Animale domestice. — V. Grădina. — VI. Satul și orașul. — VII. Câmpul. — VIII. Pădurea. — IX. Apa. — X. Pământul. — XI. Aerul. — XII. Cerul. — XIII. — Timpul. — XIV. Dumneđeu —

Fie-care din secțiunile acestea (afară de secțiunea ultimă »Dumneđeu«) se începe prin o descrițiune a localității sau a obiectului respectiv; după aceea urmază istorióre sau narațiuni morale, poesióre, gâciturí etc., cari stău în óre care raport cu localitățile sau cu obiectele descrise.

Istoriórele morale înfățișază tóte virtúțile, cari se pot cere dela copii în stadiul acesta. Elementul narativ precumpènesce, pentru că așa pretinde natura lucrului și a scolarilor începători.

Pe pag. 94 și 95 se tractéază *alfabetul civilic* său bisericesc, ér pe pagina ultimă urmază ca un adaus: *literele stăine* (w W, x X, k K, y Y, q Q), *cifrele arabice* și romane, *tabela înmulțirii și semnele din scrisóre*.

Ce privesce *adjustarea* Abcdarului, s'a avut inaintea ochilor principiul: »Și lucrul cel mai bun, pentru copii abia e numai bun.« Pentru aceea nu său cruțat spese spre a face, ca și în privința acésta Abcdarul se corespondă tuturor asteptărilor juste.

Partea primă — cu litere de scrisóre — e tăiată anume pentru acest Abcdar; singur numai clișeurile costă 420 fl. Literele sunt solide și frumoșe, încât pot servi drept modele de caligrafie; astfel Abcdarul va contribui spre a se introduce în școlele noastre o scrisóre uniformă și caligrafică. Cu tóte acestea prețul unui exemplar legat s'a stătorit numai cu 25 cr., pentru, că Abcdarul a aflat o bună primire îndată dela început. Acésta se vede de acolo, că până acum au apărut din el 7 ediții cu 70.000 de exemplare. Acum cartea a obținut și aprobarea definitivă a ministerului r. u. de culte și instrucțiune publică.

Maxime pedagogice.

1. Fie-care trage focul la óla sa.
2. Cum e pomul, așa e și póma.
Latinul: Arbor naturam dat fructibus atque figuram.
3. De ar' fi copilul cuiva cât de uricios, Tot dize, că de cât a lui nu-i mai frumos.
4. Tótă buba i-și are leacul.
5. Tótă fera i-și are gaia.
6. Copii mici, grigi mici: copii mari, grigi mari.
7. Cele mai grele trei lucruri din lume sunt: al domnitorului, al născătórei și al învătătorului.
8. Copiui și nebunii spun adevérul.
9. Nici o rosă fără spinii.
10. Nu-i deal fără coboriș, nici nor fără serin.
11. După ris plâns, după dulce venin urmază.
12. Picurul găuresce pótra.
Latinul: Aqua cavat lapidem, non vi, sed saepe cadendo.

- 13. Spune-mi cu cine te 'nsotești, și-ți voiți spune cine ești.
- 14. June mincinos, bătrân lotros.
- 15. Esemple rele strică moravuri bune.
- 16. Ochii sunt oglinda sufletului.
- 17. Deprinderea e mama perfecțiunii.
- 18. Mai bine se plângă copiii în tinerețe decât părinții la bătrânețe.
- 19. Cine nu vrea se audă, astupeși urechile.
- 20. Mai bine se roge copilul părintele, de cât se roge părintele pre copil.
- 21. Ceea ce omul nu e, nu-l poți face.
- 22. Omul prost din vorbiță ér nuca din ușurință se cunoște.
- 23. Cel cu stomacul plin nu învață bucuros.
- Latinul: »Plenus venter non studet libenter.«
- 24. Oțelul tare, vasu-și sparge.
- 25. Cine nu vrea a scrie cu péna, sê scrie cu córnel.

Petru Hertie în *Beiuș*.

Varietăți.

(Promovat.) D-l Sever Ganiã din Nãsãud a fost promovat în 27 Junie n. c. la universitatea din Gratz, la gradul de doctor în medicina universalã. Felicitãrile nôstre!

(Poporațiunea Sêrbiei.) Dupã recensêmentul poporațiunei, sêvîrșit în 1 Ianuarie 1891, regatul Sêrbiei are 2,166,551 de locuitori. Cu ocasiunea recensêmentului din 1884 s'a numêrat 1,901,736 de locuitori, — așadarã în decursul acestor 6 ani poporațiunea s'a sporit cu 264,815 suflete, cea-ce dã un crescêment de 13.92%. Dintre locuitori 1,114,933 sunt bãrbați și 1,051,618 femei. Așadarã numêrul bãrbaților e mai mare cu 63,315 decât al femeilor, semn, cã Sêrbia face escepțiune dela regula generalã, care pretutindenea constatã un plus la femei. Cel mai mare crescêment aratã Belgradul, care în 1884 avea 35,483 de locuitori, pre când acuma are 54,458,— un crescêment de 40.10%.

(11 milioane Români.) Dupã o numêrațiune mai nouã numêrul tuturor Românilor se împarte astfel: în regatul Românei 6,100,000 suflete, Austro-Ungaria 2,870,000, Basarabia 1,000,000, Sêrbia 150,000, Bulgaria 50,000, Albania, Epir și Macedonia 800,000. Grecia 30.000. Suma totalã 11,000,000 suflete.

(Premiare.) Clerul român gr. cat. din tractul Bãsêscilor — diecesa Gherlei — a oferit un premiu de 14 fl. v. a. pentru acel învêtãtor din tract, care va avea ta mai mare progres în pomologie cu ocasiunea esamenului de varã. În urma rêportului fãcut la conferința tractualã de primãvarã, ținutã la 9 Iunie în Urminiș, premiul s'a judecat dlor învêtãtori: Georgiu Simonca din Asuagiul de sus și Vasiliu Ghiț din Gãrdani, ca celor mai meritați Premiul se va susține și pre anul viitor.

(Adêncimea mãrei mediterane.) În urma mêsurãrilor fãcute de vaporul italian »Washington«, cea mai mare adêncime a mãrei mediterane se aflã în Marea-ionicã, cam în apropierea insulei Creta. Aci, la lãțime geograficã de 32 grade, s'a aflat o adêncime aproximativã de 4000 metri. E interesant, cã dupã starea

actualã a geologiei, acêsta e partea cea mai adêncã a mãrei mediterane, și totdeodatã cea mai veche. Hartele maritime italiene numesc adêncimea acêsta Magnaghi, dupã numele contra-admiralului, care a condus expedițiunea.

(Marea-Nêgrã.) În anul trecut bastimentul rusesc de resboiù »Tschernomoretì« fãcù studii asupra Mãrii-Negre. Afundîimea cea mai mare este aprópe la mijlocul mãrii, pe linia, ce duce dela Feodosia la Sinope, și e de 2500 metri. Giur-împregiurul acestui punct fundul mãrii este pe distanțe mari de tot plan sãu șes, prin urmare este greșitã pãrerea de pãnã aici, cã acolo s'ar afla un platoù submarin. Nu esistã nici afundîimile colosale, presupuse în pãrțile rêsãritene ale mãrii, lângã malul caucasic. Mai puțin afundã este Marea-Nêgrã la Nord-Vest, între gurile Dunãrii și ale Dniprolii; cele mai mari afundîimi aici nu sunt decât de 180 m.

Temperatura apei scade vara pãnã la afundîimea de 54 m., unde e de + 7.1° C; de aici temperatura cresce cu afundîimea, pe fund avênd + 9.3° C. La suprafața marea e mai puțin sãratã, decât pe fund; însã nici aici nu e așa de sãratã ca Marea-Mediteranã. — Animale vii și plante se observã numai pãnã la o afundîime de 360 m. pe fund se gãsesc numai rêmãșițe de animale și plante perite; de fãpturi vii nici poveste.

Anecdote scolare.

1.

(La un esamen.) Inspectorul cere învêtãtorului a esamina din istorie. Venind vorba asupra împêratului, un scolar dice: »Impêratul este fôrte prietinos.« Inspectorul vrênd se afe, dacã scolarul pricepe ori nu ce a đis, întrebã: »Sciți voi și alți domni prietinoși?« Nu se mișcã nici un deget.

Inspectorul: »Hm, sê vede cã nu m'ați înțeles. Sciți voi un domn neprietinos?«

Tóte mânilé sbórã în sus.

»Și cine este acela?«

»Domnul inspector,« respunse scolarii cu o gurã. Învêtãtorul sê întórce într'o parte spre a-și ascunde rîsul, ér inspectorul încetã de a mai pune întrebãri.

2.

Inv. Pentru-ce érna sórele resare așa târđiu?
Scol. Pentru-cã érna se face târđiu điuã!

3.

Inv. Ióne! Dacã-mi veți spune unde este Dđeù capeți dela mine un mër!

Scol. Dacã-mi veți spune, dle Învêtãtor, unde nu este Dđeù, eu îți dau 2 mere.

Cãtrã onorabili lectori!

Cu numerul present „Scóla Romãnã“ încetã de a mai aparê. Cei în restanță cu costul abonamentului pe semestrul I sunt rugați a se achita cât mai urgent, ca sê ne putem face și noi datoria față cu cei 31 de prenumerați cari au respuns costul abonamentului pe anul întreg.

Din semestrul I mai sunt 200 esemplare complete, cari se pot comanda dela redacțiune cu 2 fl. esemplarul.

Redacțiunea.

